

15 yoshli U. velosipedda ketayotib, yo'lni kesib o'tayotgan V.ning boshidan mo'ynali telpagini yulib olib qochdi. Buni motosiklda ketayotgan F. ko'rib qolib uni ushlamoqchi bo'ldi. U.ga yetib ongli ravishda motosikl bilan urib yubordi va o'rtacha og'irlikda tan jarohati yetkazadi.

Tergovchi F.ning harakatini JKning 105-moddasi 1-qismini, ya'ni qasddan o'rtacha og'irlikdagi shikast yetkazish deb kvalifikatsiya qildi.

Himoyachi esa, F.ga nisbatan JKning 39-moddasini qo'llab, jinoiy javobgar bo'lmasligi lozimligini ta'kidladi.

Tergovchi va himoyachining harakatlariga baho bering. Ijtimoiy xavfli qilmish sodir etgan shaxsni ushlash vaqtida zarar yetkazishning shartlarini tahlil qiling. Fikringizni asoslab bering.

Talunchilik hayot va sog'liq uchun xavfli bo'lmagan zo'rlik bilan yoki shunday zo'rlik ishlatish bilan qo'rqitish yordamida amalga oshiriladigan ishtimoiy xavfli qilmish. Talunchilikning obyekti o'zganing mol - mulkini muhofaza qilishga qaratilgan ishtimoiy munasabatlar va shu mulkka bo'lgan mulk huquqi hisoblanadi, obyektiv tomondan talunchilik o'zganing mol – mulkini ochiqdan – ochiq talon – taroj qilishda ifodalanadi, subyekt sifatida talonchi, o'zganing mulkini ochiq – oydin talon – taroj qilayotgan vaqtda o'zining xatti – xarakatlari mulk egasi tomonidan yohud mol –mulk tasarrufida bo'lgan yoki begona shaxslar tomonidan kuzatib turilganligini angelaydi va subyektiv tomoni ham aybni qasddan yoki extiyotsizlikdan keltirib chiqaradi.

Ushbu aziyatda JK ning 166 – moddasi 15 yoshli U.ga nisbatan hayot va sog'liq uchun xavfli bo'lmagan zo'rlik bilan ochiq – oydin, mulk egasi yoki begona shaxslar tomonidan kuzatib turilganligini anglagan holda qasddan sodir qilgan harakat, yuqorida takidlaganimizdek jinoyat tarkibi mavjud, 15 yoshli U. ga nisbatan jinoyat belgilar ijtimoiy xavfli qilmish, huquqqa xilof, aybning majudligi va jazoga sazovorligi. Motosiklda ketayotgan F. ko'rib qolishi uni ushlamoqchi bo'lib U.ga yetib ongli ravishda motosikl bilan urib yuborib o'rtacha og'irlikda tan jarohati yetkazishi yani jinoyatning barcha tarkibiy elementlari jumladan, obyekti -shaxsning hayoti va sog'lig'i, obyektiv tomon - qilmish harakat, subyekt - umumiy asosda tegishli tartibda mototsikl haydash huquqiga ega bo'lgan JK ning 17-moddasi jinoyat sodir etgunga qadar 16 yoshga to'lgan aqli raso shaxs, subyektiv tomon ongli raishda qasddan sodir etilgan jinoyatning barcha elementlari mavjud xususan ijtimoiy xavfli qilmish, huquqqa xilof, ayb va jazoga sazovorlik. JKning 105-moddasi 1-qismini, ya'ni qasddan o'rtacha og'irlikdagi shikast yetkazish deb kvalifikatsiya qilinadi.

39-modda. Ijtimoiy xavfli qilmish sodir etgan shaxsni ushlash vaqtida zarar yetkazish. Bu modda jinoyatni istisno qiladigan modda hisoblanadi.

Ijtimoiy xavfli qilmish sodir etgan shaxsni hokimiyat organlariga topshirish maqsadida ushlash vaqtida unga zarar yetkazish, agar uni ushlash uchun zarur bo'lgan choralarning chegarasidan chetga chiqilmagan bo'lsa, jinoyat deb

topilmaydi. Bunda ushlar vositalariga va usullariga, qilmishning hamda uni sodir etgan shaxsning xavflilik darajasiga, shuningdek, ushlar sharoitiga mos kelishiga amal qilingan bo'lsa jinoyat bo'lmaydi. Mo'ynali telpakni ochiqdan – ochiq yulib olib qochish orqali qilmish sodir etgan 15 yoshli U.ga yetib ongli ravishda motosikl bilan urib yuborish va o'rtacha og'irlikda tan jarohati yetkazishi bir biriga proporsional vaziyat emas mutanosib emas ushlar sharoitlariga mos emas, ushlar usullari chegarasidan chetga chiqilgan 15 yoshli U.ga yetib ongli ravishda ushlar sharoitiga mos boshqa yo'llar orqali masalan, yetib olgan vaqtda mo'ynali telpakni olib qo'yish, motosikl bilan velosipedda harakatlanayotgan 15 yoshli U. oldini to'sish orqali, motosikl haydovchisi F.da voyaga yetmagan shaxsni real to'xtatish imkoniyati bor edi. Agar inson hayoti, sog'lig'i oldida yetkazilgan o'rtacha og'irlikdagi shikast tiklanmasligi ham mumkin, mo'ynali telpakmi yoki boshqa turdagi qimmatli buyummi ushlar uchun zarur bo'lgan choralarning chegarasidan chetga chiqilmasligi kerak.

Endi JK ning 39-moddasining ikkinchi qismiga etibor bersak ushlar vositalari va usullariga, qilmishning hamda uni sodir etgan 15 yoshli U.ning ijtimoiy xavflilik darajasiga ushlar sharoitiga butunlay mos kelmaydigan yani bular bir biriga mutanosib emas ushlar zarurati taqozo etmagan holda ushlanayotgan shaxsga qasddan zarar yetkazish, shu yerda bir narsaga etibor berish lozim ijtimoiy xavfli qilmishni sodir etgan shaxsni ushlar, to'xtatishga qaratilganmide motosikl haydovchisi F.ning harakatlari yoki uni ongli ravishda yetib olib motosikl bilan urib yuborish orqali sog'lig'i va hayoti uchun jiddiy xavf tug'dirishmide, bu o'z nabatida ushlar choralari chegarasidan chetga chiqish deb topiladi.

Ijtimoiy xavfli qilmishni sodir etgan shaxsni ushlar vaqtida unga yetkazilgan zararining qonuniyligini baholashda, qilmishni sodir etgan shaxsning ushlanishdan qochish maqsadida qilgan harakatlari, ushlovchining kuchi va imkoniyatlari ushbu vaziyatda yoshi katta motosikl haydovchisi F. voyaga yetmagan U.ni mo'ynali telpakni olib qochishi ijtimoiy xavflilik darajasi haydovchisi F. ning motosikl bilan ongli ravishda urib yuborishi teng vaziyat emas yuqorida aytganimdek motosikl haydovchisi F. ning real imkoniyat bor edi to'xtatib qolish.

Maxsus vakolatli shaxslar bilan bir qatorda jabrlanuvchi va boshqa fuqarolar ham ijtimoiy xavfli qilmishni sodir etgan shaxsni ushlash huquqiga egadirlar.

Ushbu modda fuqarolarni ximoyalanish huquqi va fuqarolarni boshqa shaxslarni ximoya qilish huquqi saqlanib qolganligini fuqarolarning burchlari ekanligini va ijtimoiy xavfli qilmish sodir etgan shaxslarni ushlash chegaralaridan chetga chiqmagan holda zarar yetkazishni uzida aks ettiradi.

Xulosa o'rnida shuni aytish kerakki ushbu vaziyatda eng avalo 15 yoshli U. voyaga yetmagan shaxsning o'zganing mulkini ochiqdan - ochiq talon – taroj qilib yulib olib qochishi oqibatidan yani ijtimoiy xavfli qilmish sodir etishi orqali kelib chiqishi bu holatni boshqa bir motosikl haydovchisi F. ning ko'rishi va unga yetib olib uni to'xtatishning real imkoniyatlari bo'lsa xam motosikl bilan ongli ravishda urib yuborishi oqibatida bir voyaga yetmagan shaxsning hayoti va sog'lig' uchun o'rtacha og'irlikdagi shikast yetkazishi sog'lig'ini uzoq vaqt kamida yigirma bir kun, ammo to'rt oydan ko'p bo'lmagan davrda yomonlashuviga yoki umumiy mehnat qobiliyatining o'n foizidan o'ttiz uch foizigacha yo'qolishiga sabab bo'lgan qasddan badanga o'rtacha og'ir shikast yetkazishi xisoblanadi. Bir nechta asoslarga ko'ra JK ning 39-moddasi bo'yicha mutanosib emasligini ko'rishimiz mumkin birinchi nabatda kuchlar nisbati katta yoshli shaxs va voyaga yetmagan 15 yoshli U., Mo'ynali telpak bilan inson salomatligi o'rtasidagi tafovut, motosikl haydovchisi F. ning harakatlari ongli ravishda urib yuborish bilan 15 yoshli U. sodir etgan ijtimoiy xavfli qilmish, ushlashning real imkoniyati bo'laturib qasddan motosikl orqali urib yuborish bularning barchasi ijtimoiy xavfli qilmish sodir etgan shaxsni ushlashning zaruriy choralari chegarasidan chetga chiqqanligini ko'rsatadi.

Shu o'rinda aytish lozimki har bir insonni vatan parvarlik, insoniylik, adolat ruhida tarbiyalash ona vatanga bo'lgan hurmat bosh qomusimiz O'zbekistaon Respublikasi Konisitutsiya bo'lgan hurmat ruhida tarbiyalashimiz o'sib kelayotgan yosh avladni o'z huquqi, majburiyati va burchlari anglashlariga yordam berishim bu bosh qomusimizning 37-52 mm o'z aksini topgan.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi Jinoyat Kodeksi.
2. O'zbekiston Respublikasi Oliy sudi Plenumining 2007 yil 27 iyundagi 6-sonli «Badanga qasddan shikast yetkazishga oid ishlar bo'yicha sud amaliyoti to'g'risida» gi qarori.
3. O'zbekiston Respublikasi jinoyat huquqi kursi. Rustamboev M.X 2018

Internet malumotlari

1. Lex.uz